Ošetrovateľstvo
teória - výskum - vzdelávanie

2013, roč. 3, č. 2
ISSN 1338-6263

ZMĚNY V PUBLIKACI OŠETŘOVATELSKÉ DIAGNÓZY: DEFINICE A KLASIFIKACE 2012 – 2014

Pavla Kudlová

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíne, Fakulta humanitních studií, Institut zdravotnických studií, Ústav ošetřovatelství

Abstract

KUDLOVÁ, P. Modifications in the publication Nursing diagnoses: definitions & classification, 2012 – 2014. In *Ošetrovateľstvo: teória, výskum, vzdelávanie* [online], 2013, vol. 3, no. 2, pp. 51-55. Available on: http://www.osetrovatelstvo.eu/archiv/2013-rocnik-3/cislo-2/zmeny-v-publikaci-osetrovatelske-diagnozy-definice-a-klasifikace-2012-2014.

Aim: To inform nursing professionals about the modifications made to the *Nursing Diagnoses: Definitions & Classification, 2012 – 2014* (NANDA-I, 2012), and its Czech translation.
Theoretical background: The organization that deals with the development of taxonomy at the level of a standardized international system of nursing diagnoses with codes in the world is NANDA International. It organizes conferences and workshops for wide teams of experts, and these meetings and approval processes have, in 2-year cycles since 2001, given rise to the publication of *NANDA-I Nursing Diagnoses: Definitions & Classification,* which contains approved, reviewed and retired nursing diagnoses as of a certain date. The first official translation of this publication in the Czech Republic was published in 2010. A second official translation shall be published in June 2013.
Methods: Analysis, interpretation and comparation of source NANDA-I literature *Nursing Diagnoses: Definitions & Classification 2009–2011* (NANDA-I, 2009) a *2012–2014* (NANDA-I, 2012) and their texts translated into Czech.
Results: The publication of *NANDA-I Nursing Diagnoses Definitions and Classification 2012 – 2014* contains 16 new and 11 reviewed diagnoses together with a few new or updated introductory chapters. All „wellness diagnoses" have been converted to „health-promotion nursing diagnoses". The Czech translation is complemented with brackets containing notes saying it is not an official NANDA-I terminology and the translator's explanatory notes.
Conclusion: The contribution sums up the most important changes which have been implemented in the original publication of *Nursing Diagnoses: Definitions & Classification, 2012 – 2014* (NANDA-I, 2012), but also those in the Czech translation.
Keywords: NANDA International, nursing diagnoses, Czech translation, comparison

ÚVOD

V ošetřovatelství se snažíme nazývat ošetřovatelské problémy dle jednotné terminologie. Vývojem taxonomie na úrovni mezinárodního standardizovaného systému ošetřovatelských diagnóz s kódy se ve světě zabývá NANDA - *North American Nursing Diagnosis Association*. NANDA (přejmenovaná v roce 2002 na NANDA International), pořádá konference i pracovní jednání širokého týmu odborníků z USA, Kanady, Evropy i Asie a z těchto jednání a ze schvalovacích procesů vychází od roku 2001 v dvouletém cyklickém období publikace *NANDA-I Nursing Diagnoses: Definitions & Classification.* Obsahuje schválené, revidované a vyřazené ošetřovatelské diagnózy k určitému datu. V České republice vyšel první oficiální překlad této publikace až v roce 2010 pod názvem *Ošetřovatelské diagnózy: definice & klasifikace NANDA International 2009 – 2011* (NANDA-I, 2010). V roce 2013 je připraven k vydání další český překlad revidovaného a doplněného vydání textu *Nursing Diagnoses: Definitions & Classification 2012 – 2014* (NANDA-I, 2012).

CÍLE

V práci jsme stanovili následující cíle: Vymezit nejdůležitější změny, které byly provedeny v revidovaném a doplněném vydání textu *NANDA-I Nursing Diagnoses: Definitions & Classification 2012 – 2014* (2012). Shrnout důvody, proč bylo nutné názvy ošetřovatelských diagnóz překládat do českého jazyka doslovně. Určit nejdůležitější změny, které byly provedeny v českém překladu.

METODIKA

V příspěvku jsme použili metodu analýzy, interpretace a srovnání zdrojové literatury *Nursing Diagnoses: Definitions & Classification 2009–2011* (NANDA-I, 2009) a *2012–2014* (NANDA-I, 2012) a jejich přeložených textů do českého jazyka. Sledovali jsme fenomény změny v původním překladu, důvody pro tyto změny a změny v české verzi textu.

2013, roč. 3, č. 2
ISSN 1338-6263

VÝSLEDKY

Nejdůležitější změny, které byly provedeny v revidovaném a doplněném vydání textu NANDA-I Nursing Diagnoses: Definitions & Classification 2012 – 2014

Publikace *NANDA-I Nursing Diagnoses: Definitions & Classification 2012 – 2014* obsahuje 16 nových a 11 revidovaných diagnóz spolu s několika novými nebo aktualizovanými úvodními kapitolami.

Vlastní kniha je rozdělena do čtyř částí. Část 1 se zabývá úvodem do Taxonomie ošetřovatelských diagnóz NANDA International. Taxonomie II (dále taxonomie, nebo taxonomie II) řadí diagnózy do domén a tříd, a používá multiaxiální strukturu pro rozvoj ohnisek diagnostických pojmů. V části 2 jsou také uvedeny veškeré informace, které se podařily nashromáždit NANDA-I o předkladatelích nových nebo revidovaných diagnóz (v tab. 1). Ti odborníci, kteří se zabývají NANDA diagnostikou dlouhodobě, jistě tuto záslužnou práci ocení, protože se konečně mohou zorientovat i v revidovaných ošetřovatelských diagnózách, o kterých nemuseli mít do této chvíle patřičný přehled. Část 2 obsahuje kapitoly týkající se hodnocení a klinického posouzení, ošetřovatelských diagnóz v edukaci, elektronických zdravotních záznamů, výzkumu, administrativy a kritérií pro hodnocení ošetřovatelských klasifikací. Část 3 obsahuje vlastní diagnózy, které kromě názvu diagnózy obsahují kód, doménu a třídu, do které jsou v taxonomii NANDA International zařazeny, definici diagnózy, heslovitě a v abecedním pořadí určující znaky, související faktory, popř. jen rizikové faktory. Nové diagnózy jsou doplněny i o reference, o které se autoři opírali při jejich verifikaci. Část 4 obsahuje informace, které se týkají NANDA International. V revidované kapitole je podrobně uveden proces podávání nové nebo revidované ošetřovatelské diagnózy výboru pro vývoj diagnóz NANDA International (DDC – *NANDA International's Diagnosis Development Committee*). Jsou zde rovněž uvedeny postupy a procesy, týkající se revize diagnóz NANDA International, procesu podávání a úrovně kritérií pro důkazy. Jsou zde také uvedeny konkrétní informace k organizaci a k přínosu členství v NANDA International.

Z 16 nových diagnóz zařazených v publikaci 2012 – 2014 jsou 4 diagnózy určeny především porodním asistentkám. Jde o diagnózy Neefektivní průběh porodu (00221), Riziko neefektivního průběhu porodu (00227), které jsou zařazeny v doméně 8 – Sexualita, a diagnózy Nedostatek mateřského mléka (00216) a Riziko novorozenecké žloutenky (00230), které jsou zařazeny v doméně 2 – Výživa. Nové diagnózy 2012 – 2014 jsou uvedeny v Tab. 1.

Tab. 1. Schválené nové diagnózy v období 2012 – 2014, přiřazené do 13 domén taxonomie II

Doména	Schválené nové diagnózy (2012 – 2014)
Doména 1 – Podpora zdraví	Oslabené zdraví v komunitě (00215)
Doména 2 – Výživa	Nedostatek mateřského mléka (00216)
Doména 2 – Výživa	Riziko novorozenecké žloutenky (00230)
Doména 3 – Vylučování/Výměna	–
Doména 4 – Aktivita/Odpočinek	Riziko neefektivní periferní tkáňové perfuze (00228)
Doména 5 – Percepce/Kognice	Neefektivní kontrola impulzů (00222)
Doména 6 – Vnímání sebe sama	Riziko chronicky snížené sebeúcty (00224)
Doména 6 – Vnímání sebe sama	Riziko narušení osobní identity (00225)
Doména 7 – Vztahy mezi rolemi	Neefektivní vztah (00223)
Doména 7 – Vztahy mezi rolemi	Riziko neefektivního vztahu (00229)
Doména 8 – Sexualita	Neefektivní průběh porodu (00221)
Doména 8 – Sexualita	Riziko neefektivního průběhu porodu (00227)
Doména 9 – Zvládání/Tolerance zátěže	Riziko neefektivního plánování aktivit (00226)
Doména 10 – Životní principy	–
Doména 11– Bezpečnost/ Ochrana	Riziko alergické reakce (00217)
Doména 11– Bezpečnost/ Ochrana	Riziko nežádoucích reakcí na jodové kontrastní látky (00218)
Doména 11– Bezpečnost/ Ochrana	Riziko suchého oka (00219)
Doména 11– Bezpečnost/ Ochrana	Riziko tepelného poranění (00220)
Doména 12 – Komfort	–
Doména 13 – Růst/Vývoj	–

V rámci 11 revidovaných ošetřovatelských diagnóz za období 2012 – 2014 (Tab. 2.) došlo nejčastěji k revizím definic a k doplnění určujících znaků a souvisejících faktorů. U diagnózy Snaha zlepšit kojení (00106), došlo i ke změně názvu (dříve Efektivní kojení).

2013, roč. 3, č. 2
ISSN 1338-6263

Tab. 2. Revidované ošetřovatelské diagnózy v období 2012 – 2014, přiřazené do 13 domén taxonomie II

Doména	Revidované diagnózy (2012 – 2014)
Doména 1 – Podpora zdraví	Snaha zlepšit management vlastního zdraví (00162)
Doména 2 – Výživa	Novorozenecká žloutenka (00194)
Doména 4 – Aktivita/Odpočinek	Neefektivní vzorec dýchání (00032)
Doména 4 – Aktivita/Odpočinek	Neefektivní periferní tkáňová perfuze (00204)
Doména 7 – Vztahy mezi rolemi	Snaha zlepšit kojení (00106)
Doména 9 – Zvládání/Tolerance zátěže	Bezmocnost (00125)
Doména 9 – Zvládání/Tolerance zátěže	Riziko bezmocnosti (00152)
Doména 11– Bezpečnost/ Ochrana	Riziko infekce (00004)
Doména 11– Bezpečnost/ Ochrana	Riziko narušení integrity kůže (00047)
Doména 12 – Komfort	Nauzea (00134)
Doména 12 – Komfort	Zhoršený komfort (00214)

Pokud byly provedeny u diagnóz větší revize (revidované definice, přidané/odstraněné určující znaky atd.), jsou tyto změny shrnuty v tabulkách č. 2 a 3. V textu v rámci diagnóz je provedeno i mnoho dalších drobných úprav, které výbor pro vývoj diagnóz NANDA International nepovažuje za revize. Např. pokud je uvedeno, že určující znak má dvě odlišná ohniska, mohou být rozdělena do dvou oddělených znaků, avšak protože nebyl změněn jejich obsah, není to považováno za revizi. Nejlepší způsob, jak zobrazit jednotlivé změny je porovnat aktuální vydání s předchozím.

V období 2009 – 2014 bylo z taxonomie NANDA International vyřazeno celkem 8 diagnóz, z toho 7 diagnóz již v období 2009 – 2011 (Tab. 3). Jako nejčastější důvody vyřazení diagnóz byly uvedeny:

1. nutnost jejich aktualizace tak, aby odrážely současnou úroveň vědeckého poznání (uvedeno u všech vyřazených diagnóz),
2. absence souvisejících faktorů (uvedeno u všech diagnóz kromě diagnózy Úplná inkontinence moči (00021), u níž je uvedeno, že je třeba odlišit pojem od ostatních diagnóz zaměřených na inkontinenci). Diagnózy Traumatický syndrom po znásilnění: smíšená reakce (00143) a Traumatický syndrom po znásilnění: tichá reakce (00144) navíc sdílely stejnou definici, kterou je třeba odlišit. Nyní je na revizním procesu, zda a kdy se diagnózy vrátí zpět do taxonomie NANDA International. V období 2012 – 2014 byla vyřazena pouze jedna diagnóza - Narušené smyslové vnímání specifikovat: vizuální, auditivní, kinestetické, gustatorické, taktilní, olfaktorické (00122).

Tab. 3. Ošetřovatelské diagnózy vyřazené z taxonomie NANDA-I za období 2009 – 2014

Rok vyřazení	Diagnóza	Vyřazena z domény
2009 – 2011	Chování zaměřené na zdraví (00084)	1 – Podpora zdraví
2009 – 2011	Úplná inkontinence moči (00021)	3 – Vylučování a výměna
2009 – 2011	Traumatický syndrom po znásilnění: smíšená reakce (00143)	9 – Zvládání/ Tolerance zátěže
2009 – 2011	Traumatický syndrom po znásilnění: tichá reakce (00144)	9 – Zvládání/ Tolerance zátěže
2009 – 2011	Efektivní řízení léčebného režimu (00082)	1 – Podpora zdraví
2009 – 2011	Neefektivní řízení léčebného režimu v komunitě (00081)	1 – Podpora zdraví
2009 – 2011	Narušení myšlenkových procesů (00130)	5 – Percepce/ Kognice
2012 – 2014	Narušené smyslové vnímání (specifikovat: vizuální, auditivní, kinestetické, gustatorické, taktilní, olfaktorické)	5 – Percepce/ Kognice

Pro vyřazení v průběhu dalšího cyklu z taxonomie je navržena jedna aktuální diagnóza Opožděný růst a vývoj (00111), protože obsahuje dvě diagnostická ohniska: růst a vývoj, a jedna syndromová diagnóza Syndrom zhoršené interpretace okolí (00127), pokud se její definice neupraví tak, aby odpovídala nové definici syndromových diagnóz.

NANDA International od vydání publikace 2012 – 2014 již nadále nedefinuje kategorii ošetřovatelských diagnóz „diagnóza wellness“. Tento typ a definice diagnózy byly vyřazeny z taxonomie NANDA International a veškeré diagnózy wellness byly převedeny na diagnózy pro podporu zdraví jako je tomu např. u diagnózy Snaha zlepšit kojení (00106) dříve Efektivní kojení. U této diagnózy došlo ke změně názvu a definice, aby se ukázala změna ohniska směrem od wellness k podpoře zdraví.

2013, roč. 3, č. 2
ISSN 1338-6263

Důvody, proč bylo nutné názvy ošetřovatelských diagnóz překládat do českého jazyka doslovně

Při vývoji ošetřovatelské diagnózy využívá NANDA International multiaxiální přístup, přičemž považuje za nezbytné zvažovat všech 7 os: Osa 1: diagnostické ohnisko (základní pojem, z něhož vychází další kroky diagnostiky); Osa 2: předmět diagnózy (jedinec, rodina, skupina, komunita); Osa 3: posouzení (zhoršený, neefektivní atd.); Osa 4: umístění (měchýř, sluchový, mozkový atd.); Osa 5: věk (kojenec, dítě, dospělý atd.); Osa 6: čas (chronická, akutní, přerušovaná); Osa 7: stav diagnózy (aktuální, riziková, k podpoře zdraví). Tento multiaxiální systém konstrukce pojmů ošetřovatelských diagnóz musí být zachován i v českém překladu.

Diagnostické ohnisko je hlavním prvkem nebo základní a nezbytnou částí či kořenem diagnostického pojmu. Všechna schválená diagnostická ohniska v taxonomii II NANDA-I jsou vytištěna na přední straně českého překladu s kódy diagnóz, s nimiž diagnostická ohniska souvisí. V anglické publikaci nejsou uvedeny kódy souvisejících diagnóz, ale strany, na kterých se tyto diagnózy v publikaci nachází. V Části 3 „Ošetřovatelské diagnózy NANDA-I 2012 – 2014“ jsou diagnostická ohniska zvýrazněna v jejich názvech, např. diagnóza Zhoršený komfort (00214) – zvýrazněné diagnostické ohnisko – komfort – viz Osa 1, nezvýrazněné je posouzení – zhoršený – viz Osa 3. Ošetřovatelské diagnózy jsou zde řazeny abecedně podle diagnostických ohnisek nejprve v rámci domény, následně pak v rámci třídy.

Názvy diagnóz v českém překladu publikace *Ošetřovatelské diagnózy: definice & klasifikace NANDA International 2012 – 2014* (2013, v tisku) bylo nutné překládat doslovně a to ze dvou důvodů: 1) z důvodu dohledání diagnostických ohnisek; 2) z důvodu požadavku NANDA International o doslovný překlad zejména diagnóz a jejich komponent. Pokud by se diagnóza přeložila do českého jazyka volněji, bylo by obtížné diagnostická ohniska zpětně dohledat – viz multiaxiální přístup vývoje ošetřovatelské diagnózy. Tímto doslovným překladem některé diagnózy utrpěly na srozumitelnosti – viz např. diagnóza Riziko nestabilní hladiny cukru v krvi (00179).

Nejdůležitější změny, které byly provedeny v českém překladu

V českém překladu publikace *Ošetřovatelské diagnózy: definice & klasifikace NANDA International 2012 – 2014* (2013, v tisku), je z důvodu požadavku NANDA International u diagnóz v Části 3 zachováno anglické abecední řazení podle diagnostických ohnisek nejprve v rámci domény, následně pak v rámci třídy, proto v řazení diagnóz v českém překladu nelze nalézt logiku.

Další podmínkou zahraničního nakladatele (Wiley-Blackwell), jeho licence a tedy vydání díla, byla odborná revize přeloženého textu NANDA-I *Nursing Diagnoses: Definitions and Classification 2012–2014*. Zároveň zahraniční nakladatel vyžadoval průběžné informace o realizaci překladu, posouzení a koordinaci vydání české verze.

I přes zachování doslovného překladu diagnóz – viz např. diagnóza Riziko nestabilní hladiny cukru v krvi (00179). NANDA International nakonec oficiálně povolila doplnění vysvětlujícího textu překladatele v hranatých závorkách s poznámkou, že nejde o oficiální terminologii NANDA-I, ale o vysvětlující text překladatele. V hranatých závorkách tak byly u vybraných diagnóz doplněny jejich „alternativní české názvy“, jako např. Riziko nestabilní glykemie (00179). Také např. diagnóza Neefektivní průběh porodu (00221) byla doplněna o její alternativní název [Neefektivní perinatální období], stejně tak Riziko neefektivního průběhu porodu (00227) [Riziko neefektivního perinatálního období], proto, že překladatelka spolu s odbornými konzultanty došla k závěru, že se komponenty těchto dvou diagnóz nezabývají pouze průběhem porodu, ale celým perinatálním obdobím. Také na několika místech byly diagnózy doplněny o dovětky v hranatých závorkách, jako např. diagnóza Riziko syndromu nepoužívání (00040) [muskuloskeletálního systému], Opomíjení jedné strany [těla] (00123), Riziko perioperačního zranění při manipulaci [s pacientem] (000870). Tyto dovětky by měly pomoci ošetřovatelským profesionálům, stejně tak i studentům se rychleji zorientovat v zaměření dané diagnózy.

Český překlad je doplněn o hranaté závorky s dokreslujícím/vysvětlujícím textem i na jiných místech, než jen u samotných diagnóz, např. demence po více [mozkových] infarktech.

ZÁVĚR

Nová publikace *Nursing Diagnoses: Definitions and Classification 2012 – 2014* (NANDA-I, 2012) obsahuje 16 nových, 11 revidovaných diagnóz spolu s několika novými nebo aktualizovanými úvodními kapitolami. V období 2012 – 2014 byla vyřazena pouze jedna diagnóza Narušené smyslové vnímání specifikovat: vizuální, auditivní, kinestetické, gustatorické, taktilní, olfaktorické (00122). V českém překladu publikace *Ošetřovatelské diagnózy: definice & klasifikace NANDA International 2012 – 2014* (2013) je, na rozdíl od originálu, uveden v hranatých závorkách vysvětlující text překladatelky. Český text také prošel odbornou revizí.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZŮ

NANDA-I. 2012. *Nursing Diagnoses: Definitions & Classification, 2012 – 2014.* HERDMAN, T. H. (2012) (Ed.). Oxford: Wiley-Blackwell, 2012. 533 p. ISBN 978-0-4706-5482-8

NANDA-I. 2009. *Nursing Diagnoses: Definitions & Classification, 2009 – 2011.* HERDMAN, T. H. (Ed.). Chichester: Wiley-Blackwell, 2009. 435 p. ISBN 978-1-4051-8718-3

Ošetřovatelské diagnózy: Definice a klasifikace NANDA-International 2013 – 2014. 2013, v tisku. Přel. Pavla Kudlová. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 551 s. ISBN 978-80-247-4328-8.

Ošetřovatelské diagnózy. Definice a klasifikace NANDA-International 2009 – 2011. 2010. Přel. Pavla Kudlová. 1. české vyd. Praha: Grada, 2010. 480 s. ISBN 978-80-247-3423-1.

2013, roč. 3, č. 2
ISSN 1338-6263

KONTAKT

Mgr. Bc. Pavla Kudlová, PhD.
Ústav ošetřovatelství FHS UTB
Mostní 5139
760 01 Zlín
Česká republika
e-mail: Pavla.Kudlova@seznam.cz

Prijaté: 15. 5. 2013
Akceptované: 28. 6. 2013